

تحلیلی بر عملکرد مدیریت فضای سبز شهری و بازده اجتماعی - توسعه‌ای آن در شهر ایزده

عیسی ابراهیم‌زاده^۱: دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری - منطقه‌ای، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران

داود حاتمی: کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران

چکیده

امروزه با توسعه روزافزون مناطق شهری و پیشی گرفتن شهرنشینی بر شهرسازی، معضلات عدیده‌ای مانند افزایش بی‌رویه جمعیت، گسترش کالبدی غیرهدفمند شهرها و افزایش آلودگی‌های زیست محیطی آن را به همراه داشته که در این بین توسعه فضاهای سبز در شهرها می‌تواند نقش مهمی در حفظ و تعادل کارکردهای شهری و ارتقا بازده اجتماعی - توسعه‌ای آن ایفا نماید. پژوهش حاضر تحلیلی بر عملکرد مدیریت فضای سبز با توجه به نقش شاخص‌های دسترسی فیزیکی، اجتماعی - فرهنگی، بهداشتی و ایمنی فیزیکی در ارتقا بازده اجتماعی و توسعه‌ای آن در شهر ایزده می‌باشد. این پژوهش از لحاظ هدف، کاربردی و به لحاظ روش تحقیق، توصیفی - تحلیلی بوده و داده‌های مورد نیاز، از طریق بررسی‌های اسنادی و مطالعات میدانی اخذ شده است. جامعه آماری پژوهش کل جمعیت شهر ایزده بوده و حجم نمونه از طریق فرمول کوکران ۳۹۱ نفر برآورد شده است. بررسی‌های آماری با استفاده از نرم‌افزار SPSS20 و از طریق آزمون کولموگروف اسمیرنوف نرمال بودن توزیع داده‌ها مورد آزمایش قرار گرفت و در نهایت با بهره‌گیری از آزمون‌های پارامتریک تی تک نمونه‌ای و One Way ANOVA اقدام به تجزیه و تحلیل نموده‌ایم. نتایج حاصل از تحلیل‌های کمی و کیفی فضای سبز شهری ایزده، بیانگر آن است که کمبود شدید فضای سبز شهری در آن محسوس و این مهم نشان‌دهنده‌ی عملکرد نامطلوب مدیریت - شهری ایزده در تمامی شاخص‌های مورد بررسی بوده و لازم است فضای سبز شهری و کارکردهای فضایی - مکانی آن در این شهر بمنظور ارتقا بازده اجتماعی و توسعه‌ای آن مورد بازبینی و اصلاح قرار گیرد.

واژه‌های کلیدی: مدیریت فضای سبز، بازده اجتماعی و توسعه‌ای، سرانه فضای سبز، توزیع فضای سبز، ایزده.

بیان مسأله:

اصولاً افزایش جمعیت، مهاجرت و توسعه‌ی صنعتی موجب توسعه فیزیکی شهرها، تراکم جمعیت در مناطق شهری، حاشیه‌نشینی، ترافیک نامطلوب و آلودگی‌های زیست محیطی شده است. به همین دلیل کاربری فضای سبز با معضلاتی همچون؛ عدم استقرار و مکانیابی صحیح در سطح شهر، استفاده از فضاهای نامناسب، عدم رعایت همجواری‌ها، عدم توجه به سرانه‌ها و استانداردها و غیره روبرو گردیده است (اسمعیلی، ۱۳۸۱: ۲). از آنجا که برنامه‌ریزی و مدیریت شهری در کلیه زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، بهداشتی و امنیتی از دغدغه‌های اصلی مسئولان و شهروندان شهرهای کشور بوده (www.upmc4.um.ac.ir)، مدیریت شهری علاوه بر آنکه مسئول برقراری توزیع عادلانه امکانات شهر است، با هدایت تحولات کالبدی شهر، رسالت حفظ محیط زیست و سلامتی زندگی شهری، زیبایی سیمای شهر، ایجاد فضاهای عمومی جهت امکان برقراری ارتباطات و تعاملات شهروندان و گستره‌ای از همه وجوه زندگی شهری را نیز عهده دار است (سلطانی، ۱۳۸۶: ۱).

در این بین پارک‌ها و فضای سبز به دلیل حمایت از سیستم‌های اجتماعی شهر و فراهم کردن خدمات اکوسیستمی (Crane & et al, 2005: 142)، یکی از راه‌حل‌های مناسب جهت حل مسائل زیست محیطی و تبدیل هر چه بیشتر محیط شهری به محلی قابل زیست برای شهروندان هستند (نقی زاده، ۱۳۸۳: ۲۹). بنابراین اهمیت فضای سبز شهری در حیات و تأثیرات فیزیکی و طبیعی و اجتماعی آن بر سیستم شهری انکارناپذیر است، به همین علت وجود کاربری فضای سبز در شهرها، توزیع متناسب آن و همچنین سرانه اختصاص یافته به شهروندان بر اساس نیاز جمعیتی، یکی از مباحث اساسی در برنامه‌ریزی و مدیریت شهری و ارتقاء بازده اجتماعی و توسعه‌ای آن تلقی می‌شود (احمدی و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۴۹). به دلیل اهمیت این موضوع ما در این پژوهش به بررسی عملکرد مدیریت شهری ایده با تأکید بر فضای سبز شهری پرداخته‌ایم. بر این اساس معتقدیم با بررسی وضعیت موجود فضای سبز شهر ایده و تحلیل شرایط حاصل از آن می‌توان کمبودها و تنگناهای موجود را باز شناخت و نسبت به ارائه سرانه‌ای معقول‌تر، بر اساس روش‌های واقعی‌تر و تبیین نظام برنامه‌ریزی فضای سبز شهری اقدام نمود. هدف عمده تحقیق حاضر تحلیلی بر عملکرد مدیریت شهری با تأکید بر فضای سبز شهری و کارکردهای فضایی - مکانی آن می‌باشد. علاوه بر آن بررسی و شناخت الگوی توزیع سطوح و فضاهای سبز شهری ایده و وجود یا عدم وجود رابطه منطقی آن با نیازهای شهروندان مورد توجه بوده است. در عین حال بررسی و تحلیل عملکرد مدیریت شهری در زمینه کاربری فضای سبز شهر ایده؛ انگیزه اصلی این پژوهش بوده تا با ارائه راه کارهای مناسب به هدف اصلی برنامه‌ریزی فضای سبز شهری که همانا رهیافت‌های مورد انتظار عبارتست از تأمین رفاه مردم از طریق ایجاد محیطی بهتر، سالمتر، مؤثرتر و دلپذیرتر، برسد. بدین‌منظور پژوهش حاضر در پی پاسخگویی به سؤالات و فرضیه‌های اساسی به شرح زیر است:

- آیا مردم شهر ایده از سرانه فضای سبز موجود در سطح شهر راضی هستند؟
- آیا مدیریت شهری ایده توانسته است در زمینه پخشایش فضاهای شهری بین مناطق مختلف شهر عدالت را برقرار کند؟
- آیا مردم شهر ایده از عملکرد مدیریت شهری در بخش‌های بهداشتی، دسترسی فیزیکی، ایمنی فیزیکی و اجتماعی - فرهنگی فضاهای سبز شهری راضی هستند؟
- به نظر می‌رسد عملکرد شهرداری شهر ایده در زمینه رسیدن به سطح استاندارد سرانه کاربری فضای سبز شهری مناسب نبوده است.
- به نظر می‌رسد عملکرد شهرداری شهر ایده زمینه عدم تعادل در پراکنش فضاهای سبز در سطح این شهر را در پی داشته است.

- به نظر می‌رسد شهروندان شهر ایزده از عملکرد شهرداری در بخش‌های بهداشتی، دسترسی فیزیکی، ایمنی فیزیکی و اجتماعی - فرهنگی فضاهای سبز شهری رضایت نداشته‌اند.
مفاهیم و مبانی نظری:

استانداردهای فضای سبز شهری در اندیشه‌های شهرسازی:

اصولاً صاحب‌نظران علاوه بر تعیین سرانه خالص مسکونی برای شهرها، ضابطه مند کردن شیوه‌ی پخشایش فضاهای پر و خالی را از وظایف طرح تفصیلی می‌دانند (پاکزاد، ۱۳۸۶: ۱۲۱-۱۲۳). کامیولیس^۱ با تأکید بر ساخت پارک‌های وسیع و بزرگ، پیشنهاد می‌نماید که با محاسبه و برآورد جمعیت ناحیه مورد نظر در پنجاه سال آینده، فضاهای مورد نیاز آینده را بر حسب تعداد، وسعت و تجهیزات مورد نیاز تعیین کرد و بعد از تعیین کمی آنها؛ زمان دسته‌بندی و جانمایی بهینه آنها و تعیین دسترسی‌های مورد نیاز می‌رسد. وی معتقد است که طراحان در ابتدا کم و کیف اماکن و فضاهای عمومی و سبز را تعیین و بر اساس بهترین اتصال بین آنها، محل قرارگیری را مشخص نمایند. او توصیه می‌نماید که فضاهای سبز می‌باید از پراکندگی مناسب برخوردار باشند و بهتر است که فضاهای سبز و پارک را در داخل بافت‌ها مستقر نمایند تا در جوار خیابان‌ها (پورمحمدی و همکاران، ۱۳۹۰: ۸). امروزه برنامه‌ریزی و طراحی فضای سبز شهری به ظن صاحب‌نظران بدون توجه به مسائل و معیارهای بهینه در بهسازی، توسعه و طراحی‌های شهری غیر ممکن است. بنابراین معیارها، ضوابط و استانداردهای مربوط از اهمیت فوق‌العاده برخوردار است (سعیدنیا، ۱۳۷۹: ۸۲). استاندارد، بیانگر وضعیتی بهینه است که در نظریه‌ها و سلیقه‌های گوناگون دخالت دارد. در واقع استاندارد فضاهای باز و سبز، دارای ابعاد اجتماعی، رفاهی و تکنیکی است که با توجه به مکان و موقعیت اقلیمی و فرهنگ خاص ساکنان محل مورد نظر، همچنین نیازها و ارزش‌های آنان فراهم می‌شود و ابعاد خاص خود را می‌طلبد. لذا با این شرایط نمی‌توان برای سراسر ایران سطح یا حجم استاندارد واحد فضای سبز ارائه کرد. زیرا کمیت فضای سبز دقیقاً به شرایط اقلیمی و خصوصاً بیوکلیماتیک هر منطقه بستگی دارد. به عنوان مثال مقدار فضای سبزی که برای شهری چون یزد در نظر گرفته می‌شود مسلماً با مقدار آن در شهر ساری متفاوت خواهد بود. بنابراین با توجه به معنای واژه‌ی استاندارد که بیانگر مقیاس ایستا است، استفاده از آن در رابطه با فضای سبز پویا، عاری از اشکال نخواهد بود. از این رو جهت تعیین وسعت و حجم فضای سبز مورد نیاز نخست می‌باید شرایط زیست محیطی در شهر مورد نظر بررسی گردد و سپس بر اساس نیازهای معین و مشخص و به منظور تعدیل شرایط محیطی تا آنجا که فضای سبز چاره ساز باشد راهکار ارائه گردد (سعیدنیا، ۱۳۸۳: ۶۹). به عبارت دیگر استانداردها و سرانه‌های مختلفی که برای هر یک از کاربری‌های شهری به کار برده می‌شود با توجه به موقعیت جغرافیایی شهر، ویژگی‌های کالبدی - فیزیکی، شرایط اقلیمی، عوامل اقتصادی، عوامل اجتماعی، عوامل فرهنگی و ... از شهری به شهر دیگر متفاوت بوده و نمی‌توان یک سرانه و استاندارد مشخص برای شهرهای یک کشور در نظر گرفت و هر شهری با توجه به شرایط خود نیاز به سرانه‌های متفاوتی دارد و استانداردهای ارائه شده تنها همچون یک راهنما مورد استفاده قرار می‌گیرند (اسمعیلی، ۱۳۸۱: ۲۴-۲۵).

با این نگاه و بر اساس بررسی‌های وزارت مسکن و شهرسازی، سرانه متعارف و قابل قبول فضاهای سبز شهری در شهرهای ایران بین ۷ تا ۱۲ متر مربع پیشنهاد شده که در مقایسه با شاخص‌های تعیین شده از سوی سازمان محیط زیست ملل متحد (۲۰ تا ۲۵ متر مربع برای هر نفر)، رقم کمتری است (سعیدنیا، ۱۳۷۹: ۸۳). ارزیابی کمی کاربری‌ها بر اساس مقایسه سرانه‌های کاربری‌های موجود با استانداردهای مربوطه یا از طریق بررسی نیازهای فعلی و آتی منطقه مورد مطالعه به فضای سبز صورت می‌گیرد (پورمحمدی، ۱۳۸۹: ۱۰۹). اینک با توجه به اهمیت فضای سبز و لزوم ایجاد آن در شهرها به منظور لطافت هوا و تفریح مردم و زیبا سازی شهر، ظاهراً نمی‌بایست حد مشخصی برای ایجاد فضاهای سبز وجود داشته باشد؛ زیرا هر اندازه که فضاهای سبز در سطح شهرها توسعه یابند، باز هم کافی نخواهد بود، بدین معنی که فضای سبز به عنوان شش تنفسی شهر به هر میزان بیشتر باشد، بهتر است (ابراهیم‌زاده و همکاران، ۱۳۸۷: ۴). در عین حال جهت تعیین وسعت و حجم فضای سبز مورد نیاز هر شهر نخست می‌باید شرایط زیست محیطی در شهر مورد نظر بررسی گردد و سپس بر اساس نیازهای معین و

^۱. Sitte, Camillo

مشخص و به منظور تعدیل شرایط محیطی تا آن جا که فضای سبز چاره ساز باشد راهکار ارایه گردد (بهرام سلطانی، ۱۳۶۲: ۶). از این رو در سطح ملی و بین المللی استانداردها و سرانه های مختلفی ارائه شده است، منجمله استانداردهای بین المللی فضای سبز در شهرهای پرجمعیت زندگی می کند، از ۱۵ تا ۵۰ متر مربع و به طور متوسط ۳۰ مترمربع سرانه ذکر شده است. رقم پیشنهادی سازمان ملل نیز ۳۰ متر مربع می باشد (بیژن زاده، ۱۳۸۰: ۱۷-۱۵). بعضاً گفته شده که استانداردهای فضای سبز با توجه به شرایط اقلیمی مناطق مختلف متغیر و بین ۱۵ تا ۴۰ متر مربع و در بعضی از نقاط تا ۶۰ متر مربع پیش بینی شده است و با توجه به افزایش جمعیت شهر در نظر گرفتن این فضاها باید متناسب با نرخ رشد جمعیت در چندین سال آینده باشد (اذانی و همکاران، ۱۳۸۹: ۶). با این وجود سرانه فضای سبز در کشورهای مختلف متفاوت است. انگلستان استاندارد فضای سبز برای هر نفر را ۱۰ مترمربع، کشور فرانسه ۱۸ متر مربع و آمریکا ۵۰ مترمربع پیشنهاد داده است (محمدی و همکاران، ۱۳۸۵: ۹۸). کلاسون معتقد است که استاندارد فقط یک راهنمای کلی است نه یک دستورالعمل صریح و سودمندی آن نیز فقط در این مفهوم قابل ارزیابی مثبت است (حیدری چیا، ۱۳۷۱: ۵۸). البته استانداردهای کشورهای در حال توسعه بسیار پائین تر از اروپا و آمریکا است. مثلاً در متروپولیتن کلکته، سرانه فضای سبز کمتر از ۱/۲ متر مربع و در بغداد ۱/۴ متر مربع می باشد در حالی که استاندارد پیشنهاد شده برای این شهرها حدود ۱۶ متر مربع بوده است (پورمحمدی، ۱۳۸۹: ۳۹). با توجه به موارد ذکر شده در بالا مشخص می گردد که کشورهای توسعه یافته علی رغم آب و هوای بهتر سرانه فضای آنها از میزان فضای سبز در کشور ما بیشتر بوده است، اما در کشور ما علاوه بر پایین بودن میزان سرانه در طرح های شهری، میزان سرانه واقعی (موجودی فضای سبز عمومی به ازاء هر نفر)، فضای سبز بسیار پایین تر از استانداردهای جهانی و کشورهای پیشرفته است.

معیارهای مدیریت پارکها و فضای سبز:

ایمنی؛ شرایط آزاد بودن از مشکلات یا آزاد بودن از شرایطی که موجب آسیب، صدمه یا خسارت می شود، به عبارت دیگر ایمنی عبارت است از مجموعه تمهیداتی که جهت جلوگیری از بروز یا تخفیف آثار و عوارض نامساعد جانی و مالی حوادث طبیعی و غیر طبیعی نظیر سیل، طوفان، آتش سوزی، تصادف رانندگی و غیره صورت می گیرد (نوذریور، ۱۳۸۰: ۴). با این نگاه باید نکات ایمنی در پارکها و تجهیزات و خدمات عرضه شده در آنها به طور کامل ملحوظ شود. تأسیسات برق و امکان اتصال برق با تیر چراغ های روشنایی در اثر آبیاری، ورود غیرمجاز موتور سواران، امکان خطرات احتمالی وسایل تفریحی چون انواع چرخ و فلک های برقی، تابها و سرسره های کودکان، وجود اختلاف سطح های خطرناک در مسیرهای پیاده ی پارک، کیفیت بهداشتی مواد غذایی بوفه های پارک و غیره همواره باید از سوی مدیران فضاهای سبز عمومی با دقت بسیار مورد نظارت و کنترل قرار گیرد (سعیدنیا، ۱۳۷۹: ۱۳۷).

در این پژوهش، علاوه بر موارد ذکر شده در بالا ایمنی به مجموعه عوامل و شرایطی که مانع از بروز حادثه و صدمه جسمی و جانی، همراه با ایجاد احساس آسایش و راحتی در بهره گیری از امکانات و خدمات پارکها توسط استفاده کنندگان می شود، نیز اطلاق می گردد. امنیت؛ را می توان یک حق بنیادین و پیش نیازی برای ابقا و ارتقای رفاه و سلامت مردم دانست. بر اساس تئوری نیازها در هرم مازلو در ۱۹۶۸، امنیت یکی از نیازهای ضروری و پایه ای برای تعالی انسان تلقی شده است؛ در واقع درست شبیه نیازهای فیزیولوژیک انسان که برای تداوم حیات ضرورت دارد، ارتقای این مؤلفه نیز بر سلامت و سعادت انسان ها و در نتیجه بر جامعه تأثیر مستقیم می گذارد (گزارش سازمان بهداشت جهانی، ۱۹۹۸: ۲۷۱). از این رو با اتخاذ تدابیر مختلف طراحی و یا مدیریتی، باید از ایجاد فضاهای غیر قابل دفاع^۱ در پارکها جلوگیری کرد. بدین منظور سیستم روشنایی در شب و اتخاذ سیستم های نظارتی و انتظامی به امنیت محیط پارکها کمک خواهد کرد. در عین حال مکان یابی صحیح فضاهای سبز عمومی به گونه ای از چهار سو برای رهگذران امکان چشم انداز به پارک را تأمین می نماید و همچنین ممانعت از احداث فضاهای سبز بی کران و ... می تواند از جمله اقداماتی باشد تا از بزهکاری احتمالی در پارکها جلوگیری نموده و محیطی امن برای

^۱ منظور از فضاهای غیر قابل دفاع؛ فضاهایی است که به علل پرت و دور بودن، مردم در آنجا احساس نا امنی می کنند و به صورت بالقوه می تواند محیط مناسبی برای بزهکاری باشد.

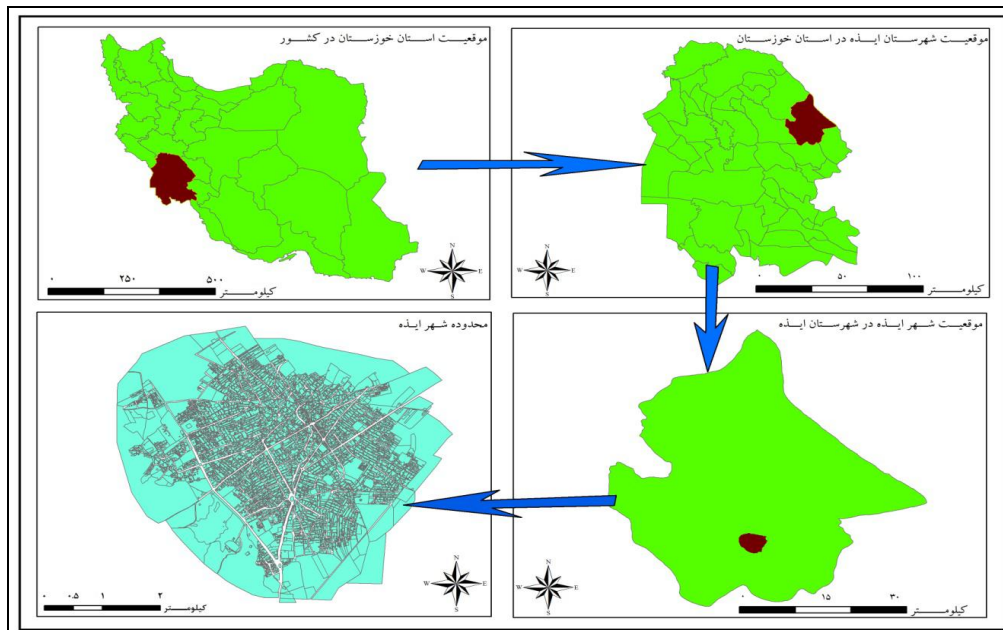
گذران اوقات فراغت خانواده‌ها به وجود آورد. تجهیزات؛ در پارک‌های شهر لازم است تأسیسات و تجهیزات ضروری از جمله آبخوری، دست شویی و ... با کیفیت مناسب ایجاد و در اختیار کاربران فضای سبز قرار گیرد. تسهیلات؛ عرضه خدمات متنوع اجتماعی و فرهنگی از قبیل ورزش، کتاب‌خوانی، نمایش و فیلم، آموزش‌های هنری و ... در جذب مردم و ارتقای بهره‌وری اجتماعی فضاهای سبز عمومی نقش ارزنده‌ای خواهد داشت. اساسا هر چقدر فضاهای سبز عمومی با عرضه خدمات فرهنگی و اجتماعی حتی واحدهای اداری- خدماتی کوچک تلفیق و ترکیب گردد، این امر با موفقیت بیشتری توأم خواهد بود. دسترسی راحت؛ توزیع مکانی فضای سبز باید به گونه‌ای باشد که دسترسی به آن به آسانی صورت گیرد. برخی زمان دسترسی را معادل ۱۰ دقیقه که معادل ۴۰۰ تا ۵۰۰ متر از نواحی مسکونی است، می‌دانند. البته این را نمی‌توان به عنوان یک استاندارد پذیرفت، لیکن اصل بر این است که مکانیابی و توزیع فضایی فضای سبز عمومی بر حسب سلسله‌مراتب متناسب ساختار فضایی شهر باشد. در آن صورت می‌توان امیدوار بود که شعاع دسترسی هر یک از فضاهای سبز متناسب و مطلوب است (مجموعه مباحث و روش‌های شهرسازی، ۱۳۷۱: ۳۱۲). سازگاری و هماهنگی؛ کانون‌های تفریحی باید متناسب با محیط و هماهنگ با محله، ناحیه و منطقه‌ای که در آن مستقر می‌شوند، طراحی شوند. در واقع برنامه‌ریزی خدمات تفریحی باید بر اساس نیازها، علایق، امکانات و نظام ارزش‌ها و گرایش‌های مشترک مردم صورت گیرد (سعیدینیا، ۱۳۷۹: ۱۳۸).

روش تحقیق:

پژوهش حاضر از نوع کاربردی است که با توجه به موضوع تحقیق، حوزه مطالعات و مسائل آن، برای تکمیل اطلاعات لازمه، با ترکیب روش‌های توصیفی- تحلیلی و پیمایشی، و بهره‌گیری از نظرات کارشناسان و متخصصین مربوطه متغیرهای تأثیرگذار بر وضعیت پارک‌های مورد مطالعه بمنظور ارتقا بازده اجتماعی و توسعه‌ای آن، شناسایی و در ۵ شاخص و ۳۵ متغیر (بهداشتی با ۴ متغیر، راحتی دسترسی (دسترسی فیزیکی) با ۹ متغیر، ایمنی فیزیکی با ۱۰ متغیر، اجتماعی - فرهنگی با ۶ متغیر و توزیع کمی و کیفی با ۶ متغیر) طبقه‌بندی شدند. جامعه آماری در این پژوهش کل جمعیت شهر ایزده در سال ۱۳۹۰ (برابر با ۱۲۲۰۱۳ نفر) می‌باشد (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰) که حجم نمونه از طریق فرمول کوکران معادل ۳۹۱ نفر برآورد شد و با توجه به تعداد پارک‌های شهر ایزده (۱۰ پارک)، ۳۹۱ پرسشنامه تهیه و با بهره‌گیری از طیف لیکرت که روایی آن از طریق پیش‌آزمون تأیید شده بود، به صورت میدانی در پارک‌های مزبور در روزهای تعطیل و غیر تعطیل و در زمان‌های صبح و بعد از ظهر در ساختارهای سنی و جنسی مختلف با استفاده از روش نمونه‌گیری وضعی، توزیع شد. سپس با ورود داده‌ها به محیط نرم‌افزار spss20 و با استفاده از مدل‌های آماری تی تک نمونه‌ای و One Way ANOVA بررسی و تحلیل نهایی یافته‌ها صورت گرفت.

موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه:

شهرستان ایزده با پهنه‌ای حدود ۲۳۲۹۰۱ کیلومتر مربع، در دشتی بیضی شکل واقع می‌باشد که در شمال شرقی استان خوزستان قرار دارد. شهرستان ایزده بین استان چهارمحال و بختیاری و استان کهگیلویه و بویراحمد و شهرستان‌های مسجد سلیمان و باغملک قرار دارد. دارای دو بخش ایزده و دهدز و ده دهستان می‌باشد. شهر ایزده، مرکز شهرستان ایزده و بزرگترین شهر شهرستان می‌باشد. شهر ایزده مرکز سیاسی شهرستان ایزده با مختصات جغرافیایی ۴۹ درجه و ۵۲ دقیقه طول شرقی و ۳۱ درجه و ۵۰ دقیقه عرض شمالی در شمال شرقی استان خوزستان واقع گردیده است. (شکل شماره ۱). شهر کهنسال ایزده در طول تاریخ پر فراز و نشیب خود با نام‌های مختلفی دیده شده است که آخرین آن مال میر (مال امیر)، بوده است. بالآخره در سال ۱۳۱۴ با تصویب هیات وزیران نام ایزده برای این شهر در نظر گرفته شده است (ملکی و همکاران، ۱۳۹۱: ۷).

شکل ۱- نقشه موقعیت شهر ایذه در کشور، استان خوزستان و شهرستان ایذه

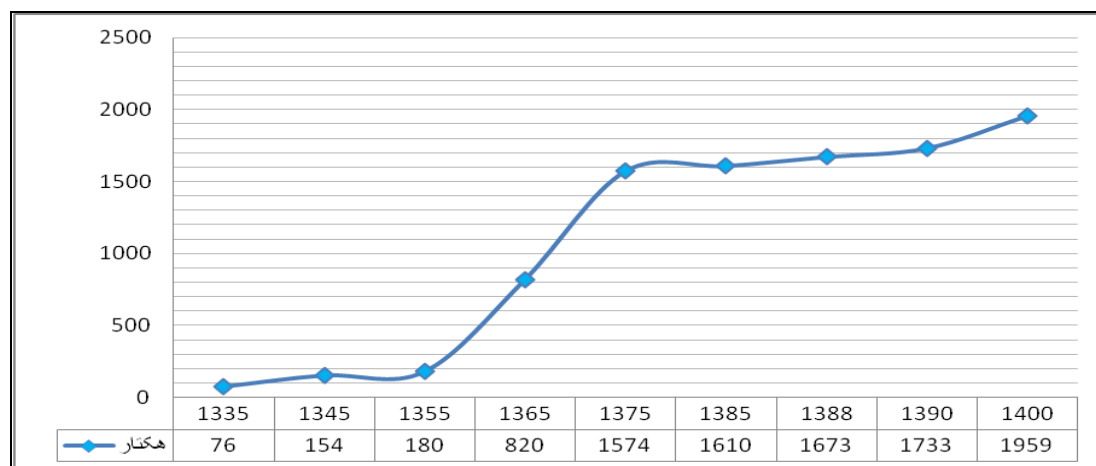
ویژگی‌های جمعیتی ایذه:

شناخت و آگاهی از تغییر و تحولات جمعیتی جوامع، لازمه هرگونه برنامه‌ریزی است، زیرا تمامی جنبه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جوامع با عدد جمعیت و ویژگی‌های ساختاری آن پیوند خورده است (فرید، ۱۳۷۱: ۳۵). در زمینه ویژگی‌های جمعیتی و رشد فیزیکی شهر ایذه، از جمله شهرهایی است که رشد فزاینده و سریع جمعیتی را تجربه کرده است. این شهر در یک دوره ۵۳ ساله، جمعیت آن ۵۹/۸ برابر و در سال ۱۳۹۰ جمعیت آن به ۱۲۲۰۱۳ نفر (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰) و مساحت آن به ۱۷۳۳ هکتار رسیده است. (جدول شماره ۱). در عین حال بر اساس مطالعات مهندسیین مشاور ماب برای بازبینی طرح جامع شهرستان پیش‌بینی شده است که با فرض تحقق رشد ۲/۶ رشد، جمعیت این شهر در سال ۱۴۰۰ به حدود ۱۵۴۲۲۹ نفر و مساحت آن هم به ۱۹۵۹ هکتار خواهد رسید (مهندسیین مشاور ماب، ۱۳۹۰: ۴). (نمودار شماره ۱).

جدول ۱- رشد جمعیت شهر ایذه از سال ۱۳۳۵ تا افق ۱۴۰۰

۱۳۳۵	۱۳۴۵	۱۳۵۵	۱۳۶۵	۱۳۷۵	۱۳۸۵	۱۳۸۸	۱۳۹۰	**۱۴۰۰
۱۸۹۶	۵۱۱۵	۱۰۲۵۷	۴۶۰۴۲	۸۱۲۸۸	۱۰۴۳۶۴	۱۱۳۴۵۶	۱۲۲۰۱۳	۱۵۴۲۲۹

* مأخذ: سایت مرکز آمار ایران، ۱۳۹۱. ** مهندسیین مشاور ماب، ۱۳۹۰: ۴.

نمودار ۱- مساحت شهر ایذه از سال ۱۳۳۵ تا افق ۱۴۰۰ - (ترسیم: نگارندگان، ۱۳۹۲).

وضع موجود فضای سبز شهر ایذه:

شهر ایذه به دو منطقه و پنج ناحیه تقسیم شده و بر اساس مطالعات میدانی و همچنین گزارش واحد فضای سبز شهرداری، در شهر ایذه، ۱۰ پارک، ۱۶ بلوار و ۱۱ میدان موجود است که در سطح شهر توزیع شده است. در عین حال بر اساس آمارهای بدست آمده از سالنامه آماری شهر ایذه، بازدید میدانی و مصاحبه با مسئول واحد فضای سبز شهرداری در سال ۱۳۹۲، این شهر دارای ۳۷۴۸۲۵ متر مربع فضای سبز است. این مترها در بر گیرنده پارک‌ها، جنگل کاری داخل شهری، میداين و رفیوژها (جدول‌های کنار خیابان)، درختان معابر و لچکی‌ها و قطعات فضای سبز (عمومی، خصوصی، خیابانی) را شامل می‌باشد. (جدول شماره ۲). جمعیت شهر برابر با ۱۱۳۴۵۶ نفر بوده و سرانه فضای سبز شهر ایذه برابر است با ۲/۴۶ متر مربع برای هر شهروند می‌باشد.

جدول ۲- مساحت، تجهیزات و اسامی پارک‌های شهری ایذه

ردیف	اسامی پارک‌ها	مساحت (مترمربع)	تجهیزات و امکانات
۱	پارک شهربازی	۲۵۰۰۰	کتابخانه، پارک بادی، استخر پلاستیکی کوچک، چرخ فلک معیوب، کتابخانه، درختان سایه دار متراکم، نگهبان مداوم، چهار طرف دارای حصار بلند، برج نوری بلند، تندیس.
۲	پارک ولیعصر	۴۰۹۴۵	نماز خانه، وسایل ورزشی، وسایل بازی مثل سرسره، انواع آلاچیق، تندیس بزرگ، کف پوش های مناسب، سرویس بهداشتی، نگهبان مداوم، چمن کاری، درختان تازه کاشت(نهال)، فاقد چاه، آبیاری با آب شرب، آبنمای بزرگ، چند برج بلند نور(معیوب و نیمه معیوب)، دو حوض بزرگ و فاقد امکانات تفریحی، فاقد آب سرد کن و آبخوری، دارای تجهیزات مناسب برای درست کردن چای، غذا، کباب(منقل)، فضای قابل قبول برای پارکینگ
۳	پارک بانو	۱۰۰۰۰	وسایل ورزشی، وسایل بازی، سرویس بهداشتی غیر قابل استفاده، کف پوش مناسب، سطل زباله، نیمکت، پارک بادی، فاقد آبخوری، برج نوری بلند و مناسب، درختان مختلف سایه دار(نهال)، آب شرب جهن آبیاری، چمن کاری مناسب.
۴	پارک آزادگان	۱۱۰۰۰	وسایل ورزشی، نیمکت، سطل زباله، برج نوری بلند، آبنما فعال، آب شرب جهت آبیاری، تابلو برق همراه با تابلو هشدار دهنده، چمن کاری کف، درختان سایه دار مختلف، فاقد سرویس بهداشتی
۵	پارک صخره ای	۲۵۰۰۰	وسایل ورزشی، پارک بادی، دست شویی قابل استفاده، نیمکت، سطل زباله، برج نوری بلند، چرخ فلک غیر استاندارد و معیوب(پلمپ شده توسط سازمان استاندارد). چاه جهت آبیاری، فاقد آبخوری، نماز خانه، محل قابل قبول برای پارکینگ، تندیس، درختان مختلف تازه کاشت(نهال)،
۶	پارک لاله	۱۰۵۸۵	وسایل ورزشی، نیمکت، سطل زباله، دستشویی فاقد سرویس، برج نوری بلند با نوردهی کامل، وسایل بازی مانند سرسره، الاکلنگ،
۷	پارک بهاران	۱۰۴۰۰	وسایل ورزشی، پارک بادی، میز تنیس و میز شطرنج، برج نوری بلند، دست شویی فاقد سرویس، تابلو خطر برق، کلوپ بازی های کامپیوتری، فوتبال دستی و غیره، الاکلنگ، سرسره، درختان مختلف بلند و سایه دار.
۸	پارک سلطان دین آور	۱۰۳۰۰	وسایل ورزشی، پارک بادی، نیمکت، سطل زباله، دستشویی فاقد سرویس، آب سردکن معیوب و فاقد سرویس، درختان بلند و متراکم سایه دار، تلفن عمومی، برج نوری کوتاه معیوب، چاه آب جهت آبیاری.
۹	پارک شادی	۱۰۲۰۰	وسایل ورزشی، نیمکت، سطل زباله، درختان مختلف تازه کاشت(نهال)، نیمکت، سطل زباله، چاه جهت آبیاری، دارای نگهبان، دستشویی فاقد سرویس، برج نوری بلند، چمن کاری کف، کفیوش های مناسب کف پارک.
۱۰	پارک شهر	۱۰۱۶۵	آبخوری(آب سرد کن معیوب)، سرویس بهداشتی قابل استفاده، برج نور متوسط، وسایل ورزشی، نیمکت، سطل زباله، آبنما معیوب، چاه آب، چمن کاری مناسب، سنگ فرش کف
	جمع	۱۶۳۵۹۵	

منبع: بازدید های میدانی نگارندگان، ۱۳۹۲.

تقسیمات کالبدی، توزیع مکانی و سرانه فضای سبز شهر ایذه:

شهر به عنوان یک فضای جغرافیایی متشکل از واحدهای فضایی - مکانی متعدد (منطقه، ناحیه، محله، واحد همسایگی) است که هر یک دارای ویژگی‌ها و کارکردهای معینی است. در واقع، اولین گام در هر نوع برنامه‌ریزی محیطی، تعیین محدوده برنامه‌ریزی و تشخیص واحدهای تشکیل دهنده آن است (قدمی، ۱۳۸۳: ۲). طرح جامع

شهر ایذه، این شهر را به دو منطقه و پنج ناحیه شامل - ناحیه شمالی (سرتل)، - مرکزی (مصلی)، - شرقی (سازمان آب)، - غربی (اشکبوس نادری) و - نورآباد و چهارده محله تقسیم کرده است که منطقه یک دارای سه ناحیه و منطقه دو دارای دو ناحیه است. شرح مبسوط جمعیت، مساحت و سرانه فضای سبز مناطق و نواحی مختلف شهر ایذه در جدول شماره ۳ آمده است.

جدول ۳- وضعیت نواحی پنج گانه شهر ایذه از جهت دارا بودن فضای سبز (عمومی، خیابانی)، سرانه ها، کمبودها

توزیع فضای سبز عمومی و پارک و فضای سبز حفاظتی، بدون احتساب فضای سبز خصوصی										
منطقه	ناحیه	جمعیت ناحیه	ناحیه به هکتار مساحت کل	به متر مربع مساحت فضای سبز	سرانه فضای سبز	۱۲ متر مربع سرانه استاندارد	نسبت کمبود یا اضافه با توجه به سرانه استاندارد	یافته به نواحی سبز اختصاص یافته به فضای سبز	به کل شهر جمعیت	درصد از فضای شهر
منطقه ۱	یک	۲۴۷۷۹	۳۸۸ / ۹۴	۱۷۱۶۹	۰/۶۹	-۲۸۰۱۷۹		۵/۷۱	۲۰/۳۰	۲۲/۴۴
	دو	۲۶۲۱۳	۲۸۵ / ۹	۲۳۷۸۰	۰/۹۱	-۲۹۰۷۷۶		۷/۹۲	۲۱/۴۸	۱۶/۵۰
	سه	۱۹۳۳۵	۳۷۵ / ۹۴	۲۴۶۷۷۸	۱۲ / ۷۶	+۱۴۷۵۸		۸۲/۱۹	۱۵/۸۴	۲۱/۶۹
جمع منطقه ۱		۷۰۳۲۷	۱۰۵۱ / ۸۲	۲۸۷۹۵۰	۱۴/۳۶	-۵۵۵۹۷۴		۹۵/۸۲	۵۷/۶۳	۶۰/۶۹
منطقه ۲	یک	۲۶۹۸۸	۳۲۳ / ۹۴	۹۵۸۰	۰/۳۵	-۳۱۴۲۷۶		۳/۱۹	۲۲/۱۲	۱۸/۶۹
	دو	۲۴۶۹۷	۳۵۵ / ۹۴	۲۹۵۶	۰/۱۲	-۲۹۳۴۰۸		۰/۹۸	۲۰/۲۴	۲۰/۵۴
جمع منطقه ۲		۵۱۶۸۵	۶۷۹ / ۸۸	۱۲۵۳۶	۰/۴۷	-۶۰۷۶۸۴		۴/۱۷	۴۲/۳۶	۳۹/۲۳
جمع کل		۱۲۲۰۱۳	۱۷۳۳	۳۰۰۲۴۵	۲/۴۶	-۱۱۴۸۹۰۰		۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

منبع: مطالعات اسنادی و بررسی های میدانی نگارندگان، ۱۳۹۲.

بحث و تجزیه و تحلیل یافته‌ها:

پس از مطالعه مبانی نظری و پیشینه پژوهش، فرضیاتی متناسب با اهداف تحقیق مطرح گردید که جهت آزمون این فرضیات پرسشنامه‌ای حاوی سؤالات مربوط به ویژگی‌های پاسخگویان و همچنین سؤالاتی در راستای آزمون فرضیات طراحی گردید. در این قسمت جهت تحلیل یافته‌های توصیفی و استنباطی از نرم‌افزار SPSS 20 و آزمون‌های آن شامل؛ Descriptive Statistics: Frequencies, Descriptives, Explore بمنظور تحلیل آمارهای توصیفی شامل؛ محاسبه فراوانی‌ها، درصد فراوانی‌ها، فراوانی تجمعی، میانگین‌ها استفاده شد. در قسمت آمار استنباطی از طریق انجام آزمون کولموگروف اسمیرنوف^۳ نرمال بودن توزیع داده‌ها مورد آزمایش قرار گرفت و از طریق انجام آزمون‌های پارامتریک تی تک نمونه‌ای و One Way ANOVA اقدام به تجزیه و تحلیل دیگر یافته‌های پژوهش نمودیم. در نهایت تحلیل و آزمون فرضیه‌ها جهت ارزیابی بازده اجتماعی وضعیت فضای سبز شهر ایذه (از نظر بهداشتی، دسترسی فیزیکی، ایمنی فیزیکی، اجتماعی - فرهنگی و توزیع کمی و کیفی) مورد توجه قرار گرفت. اینک با توجه به اینکه فرض اساسی این پژوهش آن بوده است که به نظر می‌رسد عملکرد شهرداری شهر ایذه در زمینه رسیدن به سطح استاندارد سرانه کاربری فضای سبز شهری مناسب نبوده است؛ بررسی‌ها و نتایج تحلیلی حاصل از آن نشان داد که سرانه فضای سبز موجود در ایذه نه تنها با استانداردهای جهانی (۲۰-۲۵ متر مربع)، فضای سبز همخوانی ندارد، بلکه با استانداردهای ملی فضای سبز (۷-۱۲ متر مربع)، نیز همخوانی ندارد. به منظور آزمون این فرضیه به نتایج حاصل از آزمون T تک نمونه‌ای (One sample T Test) در خصوص سرانه‌ی فضای سبز موجود در شهر استناد می‌کنیم. بر این اساس طبق یافته‌های حاصل از بررسی و تحلیل سرانه‌ی فضای سبز (خصوصی، عمومی، خیابانی) در شهر ایذه، چنانکه گذشت ۳/۳۰ متر مربع

^۳- One Sample Kolmogorov-Smirnov

می‌باشد. در حالی که سرانه فضای سبز عمومی و خیابانی به تنهایی ۴۶ / ۲ متر مربع و سرانه فضای سبز پارک‌ها ۴۴ / ۱ متر مربع می‌باشد. لذا این اعداد نه تنها با سرانه استاندارد وزارت مسکن و شهرسازی همخوانی نداشته، بلکه اختلاف فاحشی نیز با آن دارد؛ بنابراین قسمت اول فرضیه ما تأیید می‌شود. از طرفی استانداردهای جهانی فضای سبز طبق شاخص تعیین شده از سوی محیط زیست سازمان ملل متحد، چنانکه گذشت تا ۲۵ مترمربع برای هر نفر می‌باشد. بنابراین سرانه فضای سبز شهر ایزده در مقایسه با استاندارد های جهانی فضای سبز اختلاف فاحشی داشته و دارای کمبودی در حدود (حداقل ۱۷ و حداکثر ۲۲) مترمربع برای هر نفر می‌باشد؛ بنابراین قسمت دوم فرضیه ما هم تأیید می‌شود.

در عین حال نتایج به دست آمده از آزمون T تک نمونه‌ای (One sample T Test) هم این نتایج را تأیید می‌کند. زیرا جهت تحلیل این فرضیه از آزمون T تک گروهی استفاده گردید که بر این اساس نتایج جدول شماره ۴ نشان می‌دهد که توزیع کمی فضای سبز با میانگین (۶۰/۸۳۵-) از حد متوسط (که در اینجا برابر است با ۱۵) کمتر بوده و این نتیجه به لحاظ آماری در سطح اطمینان ۹۹ درصد معنادار می‌باشد ($P < 0.01$). حال بنا بر این نتایج می‌توان گفت که عملکرد شهرداری شهر ایزده در زمینه رساندن به سطح استاندارد سرانه کاربری فضای سبز شهری مناسب نبوده است.

جدول ۴- نتایج آزمون T تک نمونه ای در ارتباط با توزیع کمی فضای سبز

متغیر	میانگین	Sd	Test value	T	Df	Sig
وضعیت کمی فضای سبز	۹/۴۳	۱/۸۱	۱۵	-۶۰/۸۳۵	۳۹۰	۱۰۰۰

منبع: محاسبات تحلیلی نگارندگان، ۱۳۹۲.

همچنین با توجه به فرضیه دیگر این پژوهش که؛ به نظر می‌رسد عملکرد شهرداری شهر ایزده زمینه عدم تعادل در پراکنش فضاهای سبز در سطح این شهر را در پی داشته است. اینک با مقایسه سرانه‌های فضای سبز موجود در مناطق و نواحی شهری می‌توان به این نتیجه رسید که عدم تعادل شدیدی در توزیع و پراکنش فضای سبز در مناطق و نواحی شهر ایزده وجود دارد. زیرا نتایج به دست آمده از آزمون T تک نمونه‌ای (One sample T Test) این نتیجه را تأیید می‌کند. در اینجا نیز نتایج جدول شماره ۵ نشان می‌دهد که عدم تعادل در پراکنش فضاهای سبز با میانگین (۶۰/۸۳۵-) از حد متوسط که برابر است با ۱۵ می‌باشد، کمتر بوده و این نتیجه به لحاظ آماری در سطح اطمینان ۹۹ درصد معنادار می‌باشد ($P < 0.01$). لذا بنا بر این نتایج می‌توان گفت که عملکرد ضعیف شهرداری شهر ایزده باعث عدم تعادل در پراکنش فضاهای سبز شهری در سطح مناطق و نواحی این شهر شده است.

جدول ۵- نتایج آزمون T تک نمونه ای در ارتباط با عدم تعادل در پراکنش فضاهای سبز (توزیع کیفی)

متغیر	میانگین	Sd	Test value	T	Df	Sig
عدم تعادل در پراکنش فضاهای سبز	۹/۴۳	۱/۸۱	۱۵	-۶۰/۸۳۵	۳۹۰	۱۰۰۰

منبع: محاسبات تحلیلی نگارندگان، ۱۳۹۲.

بالاخره نتایج حاصل از تحلیل مهم‌ترین فرضیه این پژوهش که؛ به نظر می‌رسد شهروندان شهر ایزده از عملکرد شهرداری در بخش‌های بهداشتی، دسترسی فیزیکی، ایمنی فیزیکی و اجتماعی- فرهنگی فضاهای سبز شهری رضایت نداشته‌اند، که خود بیانگر چگونگی بازده اجتماعی و توسعه‌های فضای سبز در این شهر می‌باشد. اینک جهت بررسی این فرضیه- چون سطح توزیع در این جامعه نرمال بوده است- از آزمون پارامتریک تی (T) تک نمونه‌ای استفاده شده است. نتایج حاصله بیانگر آن است که در سطح خطای ۰/۰۵، چون سطح معناداری (sig)، (۰/۰۰۰) و کمتر از ۰/۰۵ به دست آمده است ($sig < 0.05$)، لذا فرض صفر (H_0) رد و فرض مخالف (H_1) پذیرفته می‌-

شود. جداول شماره‌های ۶، ۷، ۸، ۹ در ادامه تبیین کننده این مهم می‌باشند. بنابراین می‌توان بیان نمود که عملکرد شهرداری در بخش‌های بهداشتی، دسترسی فیزیکی، ایمنی فیزیکی و اجتماعی - فرهنگی فضاهای سبز شهری مطلوب نبوده و شهروندان از آن رضایت نداشته و در واقع بازده اجتماعی و اثرات توسعه‌ای مورد انتظار آنها را فراهم ننموده است.

جدول ۶- نتایج آزمون T از عملکرد شهرداری در بخش بهداشتی

فاصله اطمینان تفاوت ۹۵٪	اختلاف از میانگین	سطح معناداری (sig)	آماره T	میانگین	تعداد	متغیر	ردیف	
								حد پایین
-۱/۸۱	-۱/۹۰	-۱/۸۵	۰/۰۰۰	-۸۰/۱۴۶	۱/۱۵	۳۹۱	۱	آب آشامیدنی سالم
-۱/۳۷	-۱/۵۳	-۱/۴۵	۰/۰۰۰	-۳۵/۱۲۲	۱/۵۵	۳۹۱	۲	سرویس بهداشتی
۰/۲۷	۰/۰۹	۰/۱۸۴	۰/۰۰۰	۴/۰۴۰	۳/۱۸	۳۹۱	۳	سطل زیاله
-۱/۳۶	-۱/۵۳	-۱/۴۴	۰/۰۰۰	-۳۵/۰۹۲	۱/۵۵	۳۹۱	۴	نظافت مستمر پارک
-۱/۰۹	-۱/۱۹	-۱/۱۴	۰/۰۰۰	-۴۷/۰۴۳	۱/۸۶	۳۹۱		کلی

منبع: محاسبات تحلیلی نگارندگان، ۱۳۹۲.

جدول ۷- نتایج آزمون T از عملکرد شهرداری در بخش دسترسی فیزیکی

فاصله اطمینان تفاوت ۹۵٪	اختلاف از میانگین	سطح معناداری (sig)	آماره T	میانگین	تعداد	متغیر	ردیف
-۰/۹۱	-۱/۰۹	-۱/۰۰۰	-۲۲/۶۲۱	۲	۳۹۱	محل پارک مناسب برای ماشین در مجاور پارک	۱
-۰/۵۶	-۰/۷۶	-۰/۶۵۷	-۱۳/۰۲۹	۲/۳۴	۳۹۱	فضای بازی کودکان	۲
-۰/۵۹	-۰/۷۶	-۰/۶۷۵	-۱۵/۹۹۴	۲/۳۲	۳۹۱	امکان ورود موتور سیکلت	۳
۰/۴۳	۰/۲۸	۰/۳۵۵	۸/۸۲۳	۳/۳۶	۳۹۱	عرض مناسب مسیرهای اصلی پارک	۴
۰/۴۶	۰/۲۹	۰/۳۷۶	۸/۸۰۹	۳/۳۸	۳۹۱	امکان تردد ماشین‌های امدادی	۵
۰/۴۳	۰/۲۳	۰/۳۳۲	۶/۶۷۱	۳/۳۳	۳۹۱	دسترسی معلولین	۶
۰/۶۱	۰/۴۲	۰/۵۱۴	۱۰/۳۰۲	۳/۵۱	۳۹۱	وضعیت ورودی	۷
-۰/۰۶	-۰/۴۷	-۰/۲۶۳	-۲/۵۱۷	۲/۷۴	۳۹۱	نبود عملیات عمرانی ناتمام	۸
-۰/۱۱	-۰/۲۸	-۰/۱۹۷	-۴/۵۸۱	۲/۸۰	۳۹۱	تناسب خطوط عابرین پیاده و پارکینگ	۹
-۰/۰۹	-۰/۱۷	-۰/۱۳۵	-۶/۶۳۶	۲/۸۷	۳۹۱	کلی	

منبع: محاسبات تحلیلی نگارندگان، ۱۳۹۲.

جدول ۸- نتایج آزمون T از عملکرد شهرداری در بخش ایمنی فیزیکی

ردیف	متغیر	تعداد	میانگین	آماره T	سطح معناداری (sig)	اختلاف از میانگین	فاصله اطمینان تفاوت ۹۵٪	
							حد بالا	حد پایین
۱	تلفن عمومی در محوطه پارک	۳۹۱	۱/۱۴	-۷۹/۰۷۵	۰/۰۰۰	-۱/۸۶۲	-۱/۹۱	-۱/۸۲
۲	امکانات امدادی	۳۹۱	۱/۰۷	-۱۰۳/۴۴	۰/۰۰۰	-۱/۹۲۶	-۱/۹۶	-۱/۸۹
۳	کپسول اطفای حریق	۳۹۱	۱/۱۳	-۸۳/۰۳۹	۰/۰۰۰	-۱/۸۶۷	-۱/۹۱	-۱/۸۲
۴	زایده‌های اضافی و لبه‌های تیز و برنده	۳۹۱	۲/۰۳	-۲۶/۶۵۸	۰/۰۰۰	-۰/۹۷۴	-۱/۰۵	-۰/۹۰
۵	میز و نیمکت استاندارد	۳۹۱	۲/۵۲	-۹/۱۱۸	۰/۰۰۰	-۰/۴۷۸	-۰/۵۸	-۰/۳۸
۶	خطر برق‌گرفتگی	۳۹۱	۱/۷۲	-۳۹/۴۰۲	۰/۰۰۰	-۱/۲۷۹	-۱/۳۴	-۱/۲۱
۷	زمین بازی کودکان	۳۹۱	۱/۲۲	-۵۹/۳۶۹	۰/۰۰۰	-۱/۷۸۰	-۱/۸۴	-۱/۷۲
۸	تابلوهای راهنما	۳۹۱	۱/۳۹	-۳۷/۳۹۲	۰/۰۰۰	-۱/۶۰۶	-۱/۶۹	-۱/۵۲
۹	وضعیت ورودی	۳۹۱	۳/۴۰	۷/۸۹۲	۰/۰۰۰	۰/۳۹۹	۰/۳۰	۰/۵۰
۱۰	نور کافی	۳۹۱	۲/۲۸	-۱۱/۴۶۱	۰/۰۰۰	-۰/۷۲۴	-۰/۸۵	-۰/۶۰
۱۱	درختان خشکیده و شکسته	۳۹۱	۱/۶۲	-۳۱/۸۹۹	۰/۰۰۰	-۱/۳۷۶	-۱/۴۶	-۱/۲۹
	کلی	۳۹۱	۱/۷۸	-۹۶/۴۲۰	۰/۰۰۰	-۱/۲۲۵	-۱/۲۵	-۱/۲۰

منبع: محاسبات تحلیلی نگارندگان، ۱۳۹۲.

جدول ۹- نتایج آزمون T از عملکرد شهرداری در بخش اجتماعی - فرهنگی

ردیف	متغیر	تعداد	میانگین	آماره T	سطح معناداری (sig)	اختلاف از میانگین	فاصله اطمینان تفاوت ۹۵٪	
							حد بالا	حد پایین
۱	وضعیت کتابخانه و سالن آمفی تئاتر	۳۹۱	۱/۵۲	-۳۲/۸۶۱	۰/۰۰۰	-۱/۴۷۶	-۱/۵۶	-۱/۳۹
۲	صداهای ناهنجار	۳۹۱	۲/۴۳	-۱۳/۳۸۱	۰/۰۰۰	-۰/۵۶۵	-۰/۶۵	-۰/۴۸
۳	جلوگیری از تنش جسمی	۳۹۱	۲/۳۰	-۱۵/۳۴۶	۰/۰۰۰	-۰/۷۰۱	-۰/۷۹	-۰/۶۱
۴	کنترل مداوم نگهبان	۳۹۱	۲/۳۶	-۹/۷۳۲	۰/۰۰۰	-۰/۶۳۹	-۰/۷۷	-۰/۵۱
۵	عدم حضور افراد ناباب	۳۹۱	۲/۴۳	-۱۴/۵۶۵	۰/۰۰۰	-۰/۵۷۰	-۰/۶۵	-۰/۴۹
۶	مکان مناسبی برای حضور خانواده	۳۹۱	۲/۸۹	-۲/۳۹۲	۰/۰۱۷	-۰/۱۱۰	-۰/۲۰	-۰/۰۲
	کلی	۳۹۱	۲/۳۲	-۲۷/۷۳۲	۰/۰۰۰	-۰/۶۷۷	-۰/۷۲	-۰/۶۳

منبع: محاسبات تحلیلی نگارندگان، ۱۳۹۲.

در خصوص چگونگی بازده اجتماعی و توسعه‌ای فضای سبز در بخش بهداشتی ۱۰ پارک موجود شهر ایزده و مورد بررسی در این پژوهش شامل؛ پارک‌های شهر، صخره‌ای، بانو، بهاران، آزادگان، شادی، سلطان دین آور، شهربازی، ولیعصر و لاله با میانگین‌های ۲/۲۲، ۲/۰۶، ۱/۹۹، ۱/۹۷، ۱/۹۲، ۱/۸۹، ۱/۸۵، ۱/۷۷، ۱/۷۳، ۱/۴۶، نشانگر آن است که تماماً از نظر بازده اجتماعی و توسعه‌ای، در حد پایین‌تر از نرمال ۳ قرار دارند. همچنین در بخش دسترسی نیز ۱۰ پارک موجود در ایزده، به ترتیب با میانگین‌های ۳/۱۲، ۳/۱۲، ۲/۹۹، ۲/۹۵، ۲/۹۲، ۲/۷۵، ۲/۷۴، ۲/۷۲، ۲/۷۱، ۲/۶۷، بجز دو مورد اول بقیه همگی زیر حد نرمال قرار دارند ولی با این وجود نسبت به بخش بهداشتی در موقعیت نزدیک‌تر به حد نرمال قرار دارند. در بخش ایمنی هم این ۱۰ پارک به ترتیب با میانگین‌های

۲/۰۴، ۲/۰۲، ۱/۸۵، ۱/۸۱، ۱/۸۰، ۱/۷۷، ۱/۷۵، ۱/۷۴، ۱/۵۸، ۱/۵۶، همه آنها از نظر بازده اجتماعی و توسعه‌ای، کمتر از حد میانگین نرمال قرار گرفته‌اند. همچنین در بخش اجتماعی - فرهنگی بازده این ۱۰ پارک با میانگین‌های ۲/۹۱، ۲/۶۴، ۲/۵۷، ۲/۳۸، ۲/۳۱، ۲/۲۸، ۲/۲۶، ۲/۲۵، ۲/۲۲، ۲/۱۹، باز هم پایین‌تر از حد متوسط می‌باشند.

نتیجه‌گیری:

با توجه به اینکه فضای سبز به عنوان بخشی از فضای حیاتی شهر محسوب می‌گردد، لزوم برنامه‌ریزی، طراحی و مدیریت علمی آن، امری ضروری می‌نماید. زیرا فضای سبز شهری همواره به عنوان عنصری برای نظم‌بخشی و هماهنگ نمودن کاربری‌های گوناگون در کالبد شهر و عاملی در زیبایی محیط و دل‌پذیر تر شدن فضای زندگی مطرح بوده و هست؛ به طوری که عموماً مضمون فضای سبز غیر از نقش زیست محیطی، معرف نقش تفریحی و رفاهی برای شهروندان و موجد ارتقا بازده اجتماعی و توسعه‌ای آن نیز هست، به همین سبب بررسی و ارزیابی آن در شهرها از اهمیت فراوانی برخوردار است. اینک با توجه به یافته‌های این پژوهش سرانه فضای سبز شهری در ایده با توجه به استانداردهای ملی و بین‌المللی، در سطح بسیار پائینی قرار دارد و علاوه بر آن، مساحت کاربری فضای سبز و توزیع فضایی آن در ساختار کالبدی شهر ایده نیز در شرایط نامطلوب‌تری قرار گرفته است، به طوری که هیچ تناسبی بین میزان جمعیت مناطق شهری ایده و فضای سبز موجود آن وجود ندارد. بنابراین در الگوی توزیع مکانی فضای سبز شهری ایده بین شهروندان به فضای سبز و وجود سطوح و فضاهای سبز شهری رابطه منطقی وجود نداشته و نیازمند توجه و مدیریت شایسته تری می‌باشد. زیرا نتایج حاصل از بررسی بازده اجتماعی و اثرات توسعه‌ای آن در شهر ایده بیانگر آن است که در سطح خطای ۰/۰۵، با سطح معناداری (sig) (۰/۰۰۰) و کمتر از ۰/۰۵ به دست آمده است (sig < ۰/۰۵)، عملکرد شهرداری در بخش‌های بهداشتی، دسترسی فیزیکی، ایمنی فیزیکی و اجتماعی - فرهنگی فضاهای سبز شهری مطلوب نبوده و شهروندان از آن رضایت نداشته و در واقع بازده اجتماعی و اثرات توسعه‌ای مورد انتظار آنها را فراهم نموده است. در عین حال نتایج حاصل از تحلیل‌های پارامتریک با بهره‌گیری از آزمون تی (T) تک نمونه‌ای نیز نشان دهنده آن است که شاخص‌های چهارگانه دسترسی فیزیکی، اجتماعی - فرهنگی، بهداشتی و ایمنی فیزیکی با میانگین‌های ۲/۸۷، ۲/۴۳، ۱/۸۶ و ۱/۷۸ تماماً در شرایط پایین‌تر از حد نرمال قرار گرفته و نامناسب بوده‌اند.

منابع و مأخذ:

۱. ابراهیم زاده، عیسی (۱۳۹۱): سازمان یابی فضایی و روابط شهر و روستا، انتشارات صحرا و مرندیز، چاپ اول، مشهد.
۲. ابراهیم‌زاده، عیسی و اعظم سرایانی (تابستان ۱۳۹۱): «تحلیلی بر توزیع فضایی - مکانی کاربری فضای سبز و مکانیابی بهینه آن در منطقه یک شهر زاهدان»، فصلنامه آمایش محیط، شماره ۱۷، ملایر، صص ۱۳۱-۱۴۷.
۳. احمدی، عاطفه، موحد، علی و علی شجاعیان (۱۳۹۰): «ارائه الگوی بهینه مکانیابی فضای سبز شهری با استفاده از GIS و روش AHP مورد مطالعه؛ منطقه ۷ شهرداری اهواز»، فصلنامه آمایش محیط، شماره ۱۵، ملایر، صص ۱۴۷-۱۶۲.
۴. ارجمندی، رضا، جوزی، سید علی، نوری، جعفر و آزاده افشارنیا (بهار ۱۳۸۷): «مدیریت بهداشت، ایمنی و محیط زیست در پارک‌های شهری»، نشریه علوم و تکنولوژی محیط زیست، دوره دهم، شماره ۱، تهران، صص ۷۵-۸۹.
۵. آزادی نجات، سعید، جلالی، سید غلامعلی و سید حسن قدسی پور (۱۳۸۷): «اولویت بندی معیارهای طراحی در برنامه‌ریزی و مدیریت ایمنی پارکها و فضاهای سبز شهری با به کارگیری متد تصمیم‌گیری چند معیاره (MCDM)»، مجموعه مقالات دومین همایش جامعه ایمن شهر، تهران.
۶. اسمعیلی، اکبر (۱۳۸۱): «بررسی و تحلیل کاربری فضای سبز (پارک‌های درون‌شهری) از دیدگاه برنامه‌ریزی شهری، مورد مناطق یک و هشت شهرداری تبریز، پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.

۷. بمانیان، محمدرضا، رفیعیان، مجتبی و الهام ضابیتیان (پاییز ۱۳۸۸): «سنجش عوامل مؤثر بر ارتقای امنیت زنان در محیط های شهری، مورد محدوده ی اطراف پارک شهر- تهران»، فصلنامه پژوهش زنان، دوره ۷، شماره ۳، تهران، صص ۴۹-۶۳.
۸. حاتمی، داود و ابوطالب کاظمی (۱۳۹۲): «تحلیلی بر نقش فضای سبز در حفظ محیط زیست شهری با تأکید بر توزیع فضایی - مکانی فضای سبز، مورد شهر تهران»، دومین کنفرانس بین المللی مخاطرات محیطی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.
۹. حاتمی، داود (۱۳۹۲): «تحلیلی بر عملکرد مدیریت شهری با تأکید بر فضای سبز شهری و کارکردهای فضایی - مکانی آن، مورد شهر ایزه»، پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه سیستان و بلوچستان. زاهدان.
۱۰. حسین‌زاده دلیر، کریم (۱۳۷۱): «کاربری فضای سبز شهری در طرح های جامع و اصول طراحی پارک ها»، مجله رشد جغرافیا، شماره ۱۴، تهران، صص ۲۵-۳۴.
۱۱. خلاصه گزارش طرح جامع شهر ایزه (۱۳۸۸): مهندس مشاور مآب، استانداری خوزستان، اهواز.
۱۲. رضایی، علی اصغر (۱۳۹۲): «ارزیابی کمی و کیفی فضای سبز شهری و بهینه سازی آن، مورد شهر داراب»، پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان.
۱۳. زیاری، کرامت اله (۱۳۸۶): برنامه ریزی کاربری اراضی شهری، انتشارات دانشگاه یزد، چاپ سوم، یزد.
۱۴. سعیدنیا، احمد (۱۳۷۹): فضای سبز شهری، انتشارات مرکز مطالعات برنامه ریزی شهری وزارت کشور، جلد نهم، تهران.
۱۵. سلطانی لیلا (۱۳۸۶): «جایگاه شوراها در مدیریت منظر شهری»، نشریه اینترنتی معماری منظر، سال یک، شماره ۱۲، تهران، صص ۱۷-۲۸.
۱۶. شیعه، اسماعیل (۱۳۸۴): مقدمه ای بر مبانی برنامه ریزی شهری، انتشارات دانشگاه علم و صنعت ایران، چاپ پانزدهم، تهران.
۱۷. صالحی فرد، محمد (۱۳۸۱): «بررسی و تحلیل چالش ها و تنگناهای مدیریت فضای سبز در کلان شهرهای کشور (مطالعه موردی شهر مشهد)، ماهنامه فضای سبز، سال دوم، شماره ۱۳ و ۱۴، تهران، صص ۲۳-۳۴.
۱۸. عربی، زهرا و داو حاتمی (۱۳۹۲): «برنامه ریزی و ارتقاء کیفیت محیط زیست شهری با تأکید بر فضای سبز شهری، مورد مطالعه تطبیقی و مقایسه‌ای فضای سبز مناطق ۶ و ۷ شهر مشهد»، اولین همایش ملی معماری، مرمت، شهرسازی و محیط زیست پایدار»، دانشکده فنی شهید مفتاح همدان، ایران.
۱۹. عربی، صدیقه، کرامتی، حسن، علی دلشاد نوقایی و حمید بنایی (۱۳۸۸): ارزیابی وضعیت پارک های شهر گناباد در مقایسه با شرایط استاندارد و از دیدگاه مردم، مرکز تحقیقات توسعه اجتماعی و ارتقای سلامت وابسته به دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی گناباد.
۲۰. عزیزی، محمد مهدی (۱۳۷۱): مجموعه مباحث و روش های شهرسازی (چهار جلد جمعیت، مسکن، اقتصاد، جغرافیا)، انتشارات مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری وزارت مسکن، تهران.
۲۱. فرید، یدالله (۱۳۷۱): جغرافیا و شهرشناسی، انتشارات دانشگاه تبریز، چاپ دوم، تبریز.
۲۲. قدمی، مصطفی (۱۳۸۳): رویکردی دیگر به نظام محله بندی، همایش چشم انداز توسعه محله ای شهر تهران.
۲۳. کیانی، گشتاسب (۱۳۸۶): «بررسی وضعیت و عملکرد مدیریت شهری (نمونه موردی؛ سکونتگاه های شهری استان چهارمحال و بختیاری)»، پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه اصفهان.

۲۴. مرکز آمار ایران (۱۳۳۵، ۱۳۴۵، ۱۳۵۵، ۱۳۶۵، ۱۳۷۵، ۱۳۸۵، ۱۳۹۰)، سرشماری های عمومی نفوس و مسکن کشور، (آمارهای کشوری، استان خوزستان و شهرستان ایذه)، تهران.
۲۵. ملکی، سعید و داود حاتمی (۱۳۹۱): «تحلیلی بر توزیع فضایی- مکانی کاربری فضای سبز در شهر ایذه و ارائه شیوه ای نوین در محاسبه سرانه ها»، ششمین همایش ملی مهندسی محیط زیست، دانشگاه تهران.
۲۶. مهندس مشاور پارس ویستا (۱۳۸۰): سرانه کاربری ها و خدمات شهری، انتشارات سازمان شهرداری های کشور.
۲۷. نصر، حسن (۱۳۸۵): «شهرسازی و حقوق شهروندی»، مجله شهرداریها، شماره ۷۵، سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور، تهران، صص ۶۷-۷۲.
۲۸. نقی زاده، محمد (۱۳۸۸): «فکر سبز بستر ظهور محیط سبز»، مجله سبزینه، سال چهارم، تهران، صص ۲۴-۲۹.
۲۹. نوذریور، علی (۱۳۸۳): اهداف و ضرورت های انتشار فرهنگ ایمنی، سازمان شهرداری های کشور، چاپ اول، تهران.
30. Crane, P., Kinzig, A., (2005), Nature in the metropolis. Science 308, 1225-11225 .